

Workshop 3: Rechtvaardige Verdeling Mondiale Gebruiksruimte

Probleemstelling

1 Taakstellende doeleinden

Het Basisdocument van de Antwerpen conferentie stelt onder meer het volgende:

“Ten aanzien van de *ecologische uitputting*, de daarmee samenhangende versnelde verandering van het klimaat, en het vooral in het Westen overmatige gebruik van grondstoffen en energie, gelden de volgende doelomschrijvingen:

- Daling van het materiële verbruik van Nederlanders en Belgen, Europeanen, tot het niveau van duurzaamheid. Voor België en Nederland betekent dit een afname van de ecologische voetafdruk met minstens de helft. Of, uitgaande van de berekening op grond van het duurzaam nationaal inkomen, een daling van ruwweg 50 procent van het materiële verbruik.
- Investerings in hernieuwbare energie en in vormen van productie en consumptie die zuinig omspringen met grondstoffen.
- Investerings in defensieve maatregelen, adaptatie. Negatieve tendensen als de stijging van de gemiddelde temperatuur zullen voorlopig doorgaan. Dat impliceert de noodzaak tot omvangrijke defensieve investeringen waaronder die tegen de stijging van de zeespiegel en tegen de klimatologische “uitschieters”.

In deze workshop staat de rechtvaardige verdeling van de mondiale gebruiksruimte centraal.

2 Uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat het beslag dat de huidige wereldbevolking legt op de mondiale ecologische voorraden, ofwel de mondiale ecologische gebruiksruimte, (te) groot is en dat er (te) grote verschillen zijn tussen rijk en arm, en vooral tussen welvoorvoede mensen en hongerlijders. Deze problemen worden nu algemeen onderkend. Er zijn diverse indicatoren en rapporten die dat bevestigen. Zie bijvoorbeeld de getallen en verhoudingen tussen landen in het *Living Planet Report 2008*; www.footprintnetwork.org.

Het eerste punt is primair van fysische aard, het tweede heeft vooral een sociaal karakter (probleem van solidariteit). Het tweede probleem kan niet definitief aangepakt worden als het eerste niet is opgelost. In het Land van Niets verliest de koning zijn rechten. In termen van de traditionele trits ppp (*planet-people-profit*) is de eerste p van primair belang om te overleven; de tweede, en vooral de derde zijn op zijn hoogst afgeleide grootheden.

3 Mondiale gebruiksruimte

Als gezocht wordt naar een rechtvaardige verdeling van de mondiale ecologische voorraden/gebruiksruimte zullen we moeten aangeven wat we met rechtvaardige verdeling bedoelen en hoe we de grootte van die gebruiksruimte kunnen meten.

De mondiale gebruiksruimte bestaat uit van nature aanwezige niet-hernieuwbare grondstoffen/hulpbronnen, zoals fossiele brandstoffen (feitelijk: vastgelegde, geconcentreerde zonne-energie) en mineralen, die we benutten voor ons dagelijks bestaan en ons economisch handelen, kort ons economisch metabolisme genoemd, alsmede hernieuwbare grondstoffen, zoals zonne-energie, schoon water, schone lucht, landbouwgrond, houten andere natuurlijke producten, enz.

Van deze voorbeelden is alleen zonne-energie (en afgeleiden daarvan zoals windenergie en waterkracht) onbeperkt voorhanden, zij het niet altijd in voldoende concentratie en niet altijd op de juiste plaats. Alle andere zijn beperkt voorradig. Door ons economisch metabolisme worden die niet zozeer opgebruikt als wel minder geschikt voor gebruik (milieudegradatie). Voorbeelden: water- en luchtverontreiniging, erosie van landbouwgrond (fysische interpretatie: hun entropie neemt toe).

Het opnieuw beschikbaar maken van hulpbronnen voor ons economisch metabolisme vereist hergebruik en recycling. Als dit volledig met zonne-energie kan worden uitgevoerd is de economie die erop berust ecologisch neutraal (“*cradle-to-cradle*”). Veruit het grootste deel van onze economie valt echter niet onder deze categorie en dit leidt onherroepelijk tot milieudegradatie. De mate hiervan hangt direct samen met het beslag dat de economie op de grondstoffen legt en daarom is de milieudegradatie in/door de geïndustrialiseerde landen veel groter dan in de niet-geïndustrialiseerde landen.

Het feit dat wij collectief meer aan het milieu onttrekken dan de aarde duurzaam kan leveren, kan niet ongestraft blijven. Zonder nadere analyse is het moeilijk precies te voorspellen waar de klappen vallen. De laatste decennia bieden voorbeelden te over: *Silent Spring* (giftige bestrijdingsmiddelen), het ozongat, fijnstof, overbevissing, en het klimaatprobleem ten gevolge van de te grote uitstoot van klimaatgassen, die vooral het directe gevolg zijn van ons overmatig gebruik van fossiele energie en dierlijke producten. Andere wereldwijde problemen liggen in het verschiet, zoals een tekort aan schoon water en aan vruchtbare landbouwgrond. Veel zogenaamde “technologische oplossingen” werken averechts; wel kunnen we een deel van de symptomen van overexploitatie van het milieu de baas worden (fijnstof uit de lucht halen via roetfilters, hogere dijken tegen de zeespiegelstijging), maar deze oplossingen vergen zelf weer extra ecologische hulpbronnen (fysisch volgt dit uit de Tweede Hoofdwet der Thermodynamica). Sterkere argumenten voor de noodzaak van het afremmen van onze materiële economieën kunnen nauwelijks gegeven worden.

4 Kwantificering

In de recente discussies in Nederland en België zijn vooral de volgende benaderingen in discussie:

- De Ecologische Voetafdruk: Zie daarover de tekst van de Werkgroep Voetafdruk Nederland. Deze maatstaf is de meest bekend.
- Roefie Hueting heeft het Duurzaam Nationaal Inkomen ontwikkeld. Zie de tekst van Hueting bij de documentatie

- Daarnaast is veel aandacht voor de Index of Sustainable Economic Welfare. Zie de tekst van Brent Bleys. In deze maatstaf zijn ook ecologische elementen verwerkt.
- Door Christian Aid en andere organisaties zijn de Greenhouse Development Rights gelanceerd, zie het betreffende document.
- Voor het eerlijk verdelen van de beperkte gebruiksruijnte voor CO2-uitstoot is door David Fleming een systeem met Klimaatdukaten ontwikkeld. De publicatie komt in december 2008 uit bij uitgeverij Jan van Arkel.

5 Rechtvaardige verdeling

De kernvraag is die naar de rechtvaardige grondslag van verdeling van de mondiale milieugebruiksruimte. Waar moet de nadruk op worden gelegd? Op de aanpak van de bevolkingsgroei? Op directe beperking van het materieel verbruik? Op de ontwikkeling van besparende technologieën? En vervolgens hoe?

Moderator: Jan Juffermans